ΠΑΟΛΟ, *(στὸν ἐπιστάτη μὲ ἄγρια φωνή).*—Φέρε μου ἐδῶ τὸν παραγυιό! *('Ο ἐπιστάτης βγαίνει σαστισμένος).*

ΠΑΣΚΟΥΑΛΙ.—"Αν ἤξερα πῶς θὰ σᾶς τάραζα ἔτσι, δὲν θὰ ἐρχόμουν τέτοια ὥρα...

ΠΑΟΛΟ.—Θὰ μοῦ τὸ ἔκρυβες κι' ἐσύ; Μὰ ἂν δὲν ἐρχόσουν, πῶς θὰ μάθαινα ὅτι πέρασε ἀπὸ δῶ-πέρα ὁ ἀδελφός μου, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια! Γιὰ φαντάσου!... Ντρεπόταν, λέει, καὶ δὲν τολμοῦσε νὰ ρωτήση γιὰ μᾶς... 'Ο δύστυχος!...

ΤΕΡΕΖΑ, *(με ἄγριο ὕφος).*—Μὴ τὸν λυπᾶσαι. Ἐσὺ δὲν πρέπει νὰ τὸν λυπᾶσαι. Ἐσὺ εἶσαι ἡ συμφορά του.

ΠΑΟΛΟ.—Νύφη μου, τί λόγια εἶπε αὐτά; "Ολοι μας φταίξαμε. "Ολοι μας!... Μὰ ναί, ἐγὼ πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλους!... Ἐγὼ τὸν ἔδιωξα! Κι' ἐγὼ σὲ ξαναπάντρεψα, νομίζοντας πῶς πέθανε στὴν ξενητειά... Τοῦ φέρθηκα ἄδικα καὶ σκληρά! 'Ο Τζιάκομο φαίνεται πῶς κακοπήγε στὴν ξενητειὰ κι' ἐλπίζοντας ἡμέρα μὲ τὴν ἡμέρα νὰ καλυτερέψη τὴ θέσι του, δὲν τολμοῦσε νὰ μᾶς γράψη... Ἔπειτα βαρέθηκε πειὰ τὶς πίκρες καὶ τὴ βασανισμένη ζωὴ καὶ ξαναγύρισε ντροπιασμένος στὸ σπίτι του σὰν ζητιάνος, δίχως νὰ τολμάη νὰ χτυπήση τὴν πόρτα.

ΤΖΙΟΒΑΝΝΙ.—Γιατί δὲν μᾶς φώναξε; Γιατί;...

ΠΙΕΤΡΟ, *(κλαίγοντας μ' ἀναφυλλητά).*—Γιατὶ δὲν ξέχασε ὅτι ὅλοι μας εἴμαστε ἐχθροί του! "Ολοι μας τοῦ φερθήκαμε ἄσχημα!... Οἱ ἄνθρωποι δὲν κρίνουν ἔτσι τοὺς ἀνθρώπους. Μονάχα ὁ Θεὸς μπορεῖ νὰ χτυπήση μὲ τὴ ρομφαία του... *("Ολοι τους σκύβουνε τὸ κεφάλι σὰν ἔνοχοι. 'Η Τερέζα ἔχει κρύψει τὸ πρόσωπό της καὶ κλαίει μ' ἕνα σιωπηλὸ παράπονο. Μπαίνει ὁ ἐπιστάτης μὲ τὸν παραγυιό).*

ΠΑΟΛΟ, *(στὸν παραγυιό, ποὺ τρέμει ἀπὸ τὸ φόβο του).* —Λέγε τί ξέρεις γιὰ τὸν ξένο; Ποῦ τὸν πῆγες, Τί ἀπόγινε;

ΠΑΡΑΓΥΙΟΣ.—Δὲν ξέρω, ἀφέντη... Ἀμπάρωσα τὴν αὐλόπορτα κι' ἔπειτα, φωτίζοντας τὸν δρόμο μ' ἕνα φανάρι, τὸν πῆγα στὸν ἀχερῶνα... Καθὼς περνούσαμε τὴν αὐλή, ὁ ξένος κύτταξε τὰ παράθυρα τῆς κυρὰ-Τερέζας καὶ μὲ ρώτησε: «Τί κάνει ἡ κυρά σου; Μαθαίνει τίποτα ἀπὸ τὸν ἄντρα της;» — «Ποιὸν ἄντρα της», τὸν ρώτησα ἐγώ. «'Ο ἄντρας τῆς κυρὰ-Τερέζας δὲν λείπει... Χωρίζονται ποτὲ οἱ νειόπαντροι;» 'Ο ξένος τότε, ἀφέντη, τρόμαξε καὶ στέναξε βαρειὰ σὰν νὰ τὸν χτύπησε κανεὶς μ' ἕνα μαχαῖρι. Μὲ μισόσβυστη φωνή, σὲ λίγο, μὲ ρώτησε πάλι γιὰ τὴν κυρὰ-Τερέζα, κι' ἐγὼ τοῦ εἶπα ὅτι ἐσύ, ἀφέντη, τὴν εἶχες ξαναπαντρέψει μιὰ κι' ἔμαθες ὅτι ὁ ἄντρας της εἶχε πεθάνει στὴν ξενητειά... 'Ο ξένος τότε ἔσκυψε τὸ κεφάλι κι' ἄρχισε νὰ κλαίη... «Τί ἔχεις;», τὸν ρώτησα.—«Τίποτα», μοῦ ἀπάντησε. Θυμήθηκα τοὺς δικούς μου...» Εἴχαμε φτάσει, ἀφέντη, στὸν ἀχερῶνα καὶ τοῦ ἔδειξα ἐκεῖ-πέρα μιὰ γωνιὰ γιὰ νὰ κοιμηθῆ.

ΠΑΟΛΟ, *(μ' ἕνα σπαραγμὸ στὴ φωνή).*—Εἶνε ἐδῶ ἀκόμη;...

ΠΑΡΑΓΥΙΟΣ.—"Οχι, ἀφέντη... Δὲν ξέρω τί ἀπόγινε... Τὸν ἄφησα μονάχο καὶ βγῆκα νὰ λύσω τὰ σκυλιὰ καὶ νὰ ρίξω μιὰ ματιά, ὅπως πάντα, στὸ ὑποστατικό... Ἔκλεισα κι' ἀμπάρωσα ὅλες τὶς πόρτες. Μὰ μὲ ἔχει παραξενέψει ὁ ξένος καὶ γυρίζοντας ὕστερα ἀπὸ ὥρα, ἔρριξα πάλι μιὰ ματιὰ στὸν ἀχερῶνα... Μὰ δὲν τὸν εἶδα πειά!... Δὲν ἤτανε στὴ θέσι του!... Τὸν φώναξα τότε, μὰ κανεὶς δὲν ἀποκρίθηκε... Κι' ὅμως, ὅλες ἡ πόρτες ἤτανε κλειστὲς καὶ τὰ σκυλιὰ τριγύριζαν λυμένα στὴν αὐλή... Ἀφέντη, τρόμαξα τότε, καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἤρθα νὰ σοῦ πῶ τίποτα..

ΠΑΟΛΟ.—Μὰ ἔψαξες καλά, παντοῦ; Κύτταξες σ' ὅλες τὶς γωνιές;

ΠΑΡΑΓΥΙΟΣ *(δειλά).*—"Οχι, ἀφέντη...

ΠΑΟΛΟ, *(μὲ ἄγρια φωνή).*—Ἐμπρός, ἀνάψτε τὰ φανάρια!... Πᾶμε ὅλοι νὰ ψάξουμε!... 'Ο Τζιάκομο βρίσκεται ἀκόμα ἐδῶ μέσα!... "Αν ἔκανε νὰ πηδήση ἀπὸ τὸν τοῖχο, θὰ τὸν κομματιάζαν τὰ σκυλιά. Ἐμπρός... *(Βγαίνει πρῶτος κουνῶντας σὰν τρελλὸς τὰ χέρια του. 'Απὸ πίσω του τρέχει ὁ Τζιοβάννι, ὁ Πιέτρο, ὁ Νίνο κι' ἔπειτα ὁ ἐπιστάτης μὲ τὸν Πασκουάλι καὶ τὴν γυναῖκα του. 'Η Τερέζα, μὲ μιὰ σπαρακτικὴ κραυγή, σωριάζεται ἀπάνω σὲ μιὰ καρέκλα. 'Η δοῦλα τρέχει τρομαγμένη καὶ τῆς βρέχει τὸ πρόσωπο μὲ νερό).*

ΤΕΡΕΖΑ *(ἀναστενάζοντας).*—Τί συμφορά!... Γιατί δὲν μ' ἄκουσαν... Γιατὶ δὲν ἤθελαν νὰ περμένουνε ἀκόμα; Θεέ μου!... Ζῆ λοιπὸν ὁ Τζιάκομο; Εἶνε ἐδῶ; Θὰ τὸν ἀντικρύσουν σὲ λίγο τὰ μάτια μου;... Καὶ τί θὰ κάνω τώρα; Τί μπορῶ νὰ κάνω ποὺ εἶμαι γυναῖκα τοῦ Νίνο, ἐγὼ ἡ γυναίκα του; Θεέ μου! Τί συμφορὰ ἤταν αὐτή!...

('Εκείνη τὴ στιγμὴ ἀκούγονται ἀπὸ τὴν ἄλλη ἄκρη τῆς αὐλῆς κραυγὲς τρόμου. Οἱ δοῦλοι τρέχουν ἀπάνω-κάτω σαστισμένοι. 'Ακούγεται ἡ γυναίκα τοῦ ἐπιστάτη ποὺ ξεφωνίζει: «Κρεμάστηκε! Θεέμου! Κρεμάστηκε!». 'Η Τερέζα πετιέται ὄρθια, κίτρινη σὰν νεκρὴ κι' ἀκούει, μὲ τὰ μάτια γεμᾶτα φρίκη, τὸ θόρυβο τῆς αὐλῆς. Μπαίνει πρῶτος ὁ Πάολο. 'Απὸ πίσω του ἔρχεται ὁ Τζιοβάννι κι' ὁ Πιέτρο, μαζὺ μὲ τοὺς δούλους, ποὺ κρατᾶνε στὰ χέρια τους, τυλιγμένο σ' ἕνα σάβανο, τὸν κρεμασμένο.)

ΤΕΡΕΖΑ, *(σὰν τρελλὴ ἀπὸ τὴν ἀπελπισία της μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ θέαμα, ξεφωνίζει τρέμοντας σπασμωδικά).*

—Φονηάδες! Φονηάδες!... Τί τὴν θέλω τώρα τὴ ζωή;... Τζιάκομο, ἀγάπη μου!... Σὲ σκότωσαν τὰ ἴδια σου τ' ἀδέρφια! *(Σωριάζεται λιπόθυμη, ἐνῶ ἡ αὐλαία κλείνει σιγὰ-σιγά).*

ΝΙΝΟ ΣΑΒΑΡΕΖΕ

ΣΚΕΨΕΙΣ, ΓΝΩΜΕΣ, ΑΞΙΩΜΑΤΑ

ΓΙΑ ΤΗ ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΡΩΤΑ

—"Οσα μεγαλείτερος εἶνε ἕνας ἔρως, τόσο περισσότερο μοιάζει μὲ τὸ μῖσος. (Λὰ Ρος φουκώ)

—Εἶνε, βέβαια, πολὺ δυσάρεστο, ν' ἀγαπᾶς καὶ νὰ μὴν ἀνταγαπᾶσαι. Εἶνε ὅμως ἀκόμη χειρότερο ν' ἀγαπᾶσαι ὅταν ἔχεις πάψει πειὰ ν' ἀγαπᾶς. (Μπενζαμὲν Κωνστάν)

—Συχνὰ δυὸ ἐρασταὶ ἀγαπιοῦνται γιὰ προτερήματα ποὺ δὲν ἔχουν, καὶ χωρίζουν γιὰ ἐλαττώματα ποὺ ἐπίσης δὲν ἔχουν.

—"Οταν μιὰ γυναῖκα γνωρίσει τὸν ἔρωτα, δὲν μπορεῖ νὰ νοιώση τὴ φιλία. (Λὰ Ροσφουκώ)

—Στὴν πρώτη περίοδο τοῦ ἔρωτος, μιὰ γυναῖκα λογαριάζει περισσότερο πῶς βλέπουν τὸν ἄντρα ποὺ ἀγαπᾶ ἡ ἄλλες γυναῖκες, παρὰ αὐτὴ ἡ ἴδια. (Στεντάλ)

—Τὸ μυστικὸ ποὺ ἐξασφαλίζει τὴν ἐπιτυχία στοὺς καρδιοκατακτητάς, εἶνε ὅτι ὁρκίζονται σὲ κάθε γυναῖκα ὅτι καμμιὰν ἄλλην δὲν ἔχουν ἀγαπήσει ἐκτὸς ἀπ' αὐτήν, κι' ὅτι ἀγαποῦν γιὰ πρώτη φορά. (Μπαλζάκ)

—Ἐκεῖνος ποὺ ἐρωτεύεται μιὰ φορὰ χωρὶς καμμιὰν ἐλπίδα εὐτυχίας κι' ἀνταποδόσεως τοῦ ἔρωτός του εἶνε Θεός. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ ἐρωτεύεται καὶ δεύτερη φορὰ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο... εἶνε τρελλός!

»"Ενας τέτοιος τρελλὸς εἶμαι κι' ἐγώ. Εἶνε ἡ δεύτερη φορὰ ποὺ ἀγαπῶ χωρὶς ἐλπίδα. 'Ο ἥλιος, τὸ φεγγάρι, τὰ ἄστρα, γελᾶνε μὲ μένα. Γελῶ κι' ἐγὼ μὲ τὸν ἑαυτό μου... Καὶ πεθαίνω... (Μυσσὲ)

—'Ο ἔρως δὲν εἶνε παρὰ ἡ συνείδησις τῆς ἀτελείας τοῦ ἀτόμου καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς συμπληρώσεώς του μ' αὐτὸ ποὺ λείπει. (Μπουρίτάν)

—Στὸν ἔρωτα, ἡ τίμια γυναῖκα λέει: ὄχι. 'Η φλογερή: ναί. 'Η τσαχπίνα: καὶ ναὶ καὶ ὄχι. Καὶ ἡ φιλάρεσκη: οὔτε ναί, οὔτε ὄχι. (Σάρλντὲ Μπερνάρ)

—Τὸν ἔρωτα μποροῦν νὰ τὸν νοιώσουν καὶ τὰ ἀπλοϊκώτερα πλάσματα. Κρύβει μέσα του μιὰ γοητεία ποὺ συγκινεῖ καὶ τοὺς πιὸ ἀδιάφορους. Τὰ μάτια δυὸ ἐρωτευμένων μιλοῦν τόσο γλυκά, ὥστε, βλέποντάς τα, ὅσοι δὲν ἀγάπησαν ποτὲ κυριεύονται ἀπὸ ἕνα παράξενο συναίσθημα. (Ντεμπὸρντ-Βαλμὸρ)

—Ὑπάρχουν δυὸ εἴδων ἔρωτες: Αὐτοὶ ποὺ εἶνε σταλμένοι ἀπ' τὸν Παράδεισο, κι' αὐτοὶ ποὺ ἔχουν γεννηθῆ ἀπὸ τὴν Κόλασι. (Ντὲ Ζιραρντὲν)

—'Ο ἔρως ποὺ μεγαλώνει σιγὰ-σιγά, δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ μεταβληθῆ σὲ ἀσυγκράτητο πάθος. "Εχει πολλὲς ὁμοιότητες μὲ τὴ φιλία... (Λὰ Μπρουγερ)

—"Ας εἶνε εὐλογημένο τὸ ὡραῖο φῦλο! Κανένας δὲν τ' ἀγαπᾶ περισσότερο ἀπὸ μένα. Παρ' ὅλες τὶς ἀδυναμίες τῶν γυναικῶν, τὶς ἀγαπῶ πάντα. Καὶ εἶμαι βέβαιος πῶς ἕνας ἄντρας ποὺ δὲν ἀγαπᾶ ὅλες τὶς γυναῖκες, δὲν μπορεῖ ν' ἀγαπήση οὔτε μία ὅπως τῆς ἀξίζει. (Στὲρν)

—'Ο ἔρως εἶνε ἡ πιὸ θεία ἀρρώστεια τῆς ψυχῆς! (Μιραμπὼ)

—"Οσο πιὸ ἔξυπνος εἶνε κανένας, τόσο πιὸ πολλὲς ὄμορφες γυναῖκες ἀνακαλύπτει... Φτάνει νὰ μὴν εἶνε ἐρωτευμένος, γιατὶ τότε δὲν βλέπει παρὰ μία μόνο ὀμορφιά. (Πασκὰλ)

—Γιὰ τρία πράμματα ἀγαπᾶ κανεὶς μιὰ γυναῖκα: Γιὰ τὴν ὑπεροχή της —μ' ἔρωτα βαθὺ καὶ σπάνιο. Γιὰ τὴν ὀμορφιά της —μ' ἔρωτα κοινὸ καὶ σύντομο. Γιὰ τὰ χαρίσματα τῆς καρδιᾶς της —μ' ἔρωτα διαρκῆ καὶ μονότονο. (Μολιέρος)

—'Ο μεγάλος δεσμὸς τῆς ἀνθρωπότητος εἶνε ὁ ἔρως. (Μιραμπὼ)

—"Οταν ὁ Σοφοκλῆς ἐγέρασε, τὸν ρωτοῦσαν ἂν λιπόταν ποὺ εἶχαν χαθῆ γι' αὐτὸν ἡ χαρὲς τοῦ ἔρωτος. «Ἀπὸ τὸν ἔρωτα —ἀπάντησε τότε ἐκεῖνος— ἀταλλάχτηκα μὲ χαρά, ὅπως θ' ἀταλλασσόμουν ἀπὸ ἕναν δεσπότη ἄγριο καὶ σκληρό». (Κικέρων)

—'Υπάρχει ἕνας ἔρως ποὺ δὲν τὸν ἐξομολογεῖται κανεὶς στοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ μόνο στοὺς ἀγγέλους. Εἶνε ὁ ἔρως χωρὶς ἐλπίδα. (Μπαλζάκ)

—'Ο ἔρως εἶνε σὰν τὸν πυρετό: γεννιέται καὶ πεθαίνει, χωρὶς ἡ θέλησί μας νὰ παίζη τὸν παραμικρὸ ρόλο. (Στεντάλ)

—'Ο πραγματικὸς ἔρως μᾶς κάνει νὰ συλλογιζόμαστε τὸν θάνατο συχνά, εὔκολα, χωρὶς τρόμο, σὰν τὸ μόνο νόμιμα. μὲ τὸ ὁποῖον θὰ μποροῦσαμε νὰ ξεπληρώσουμε ἕνα σωρὸ εὐτυχίες... (Στεντάλ)

—"Οσο περισσότερο ἀρέσει μιὰ γυναῖκα σ' ὅλον τὸν κόσμο, τόσο λιγότερο ἀρέσει σὲ ἕναν μοναχά. (Οὐγκὼ)

—"Οποιος ἐρωτεύεται πετᾶ, τρέχει καὶ βρίσκεται στὴ χαρά. Νοιώθει τὸν ἑαυτόν του ἐλεύθερο... Τίποτε δὲν τὸν συγκρατεῖ. Δίνει ὅλα γιὰ ὅλα... (Δοὺξ Ρισελιὲ)

—'Ο ἔρως εἶνε δραστήριος, εἰλικρινής, θρῆσκος, χαρούμενος καὶ εὐχάριστος. Εἶνε δυνατός, ὑπομονητικός, φρόνιμος καὶ πιστός. (Λαμενναὶ)